

JACEK MAJCHROWSKI
PREZYDENT MIASTA KRAKOWA
ZAPRASZA

**konspekt
lekcji
szkoła
średnia**

CZY BUNT MA ZAWSZE TĘ SAMĄ TWARZ? FILM, MUZYKA I LITERATURA LUSTREM DLA POSTAWY BUNTOWNICZEJ CZŁOWIEKA. KONSPEKT LEKCJI JĘZYKA POLSKIEGO

Jerzy Skolimowski i Krzysztof Komeda to czołowe postaci polskiej kultury drugiej połowy XX wieku, docenione i rozpoznawalne nie tylko w naszym kraju, ale także na świecie. Scenariusz lekcji języka polskiego dla uczniów trzeciej klasy szkoły ponadpodstawowej, zainspirowany programem Festiwalu Muzyki Filmowej 2022, śledzi motyw buntu w twórczości tych dwóch artystów oraz w kulturze polskiej lat 60. Natomiast zestawienie filmu *Ręce do góry* Skolimowskiego z tekstem *Dziadów* Adama Mickiewicza zwraca uwagę na ponadczasowość tego tematu w rodzimej i zagranicznej sztuce.

Autorką konspektu jest Agnieszka Hliwa – nauczycielka języka polskiego w Szkole Podstawowej Kolegium Europejskiego przy Międzynarodowym Centrum Edukacyjnym w Krakowie, trenerka oświaty, animatorka teatralna. Współpracuje również z Centrum Edukacji Obywatelskiej, realizując szkolenia dla nauczycieli na temat technologii informacyjno-komunikacyjnej oraz alternatywnych sposobów oceniania. Na co dzień prowadzi również blog poświęcony sztuce i literaturze: *Z obrazem w tle – sztuczki ze sztuką i językiem*.

Temat: Czy bunt ma zawsze tę samą twarz? Film, muzyka i literatura lustrem dla postawy buntowniczej człowieka

Przygotowanie: Agnieszka Hliwa

Etap edukacyjny: szkoła ponadpodstawowa, klasa 3

Przedmiot: język polski

Przewidziany czas

trwania zajęć: 1 lekcja

Cele lekcji dla ucznia:

- poda refleksji naturę buntu
- porówna obrazy buntu w dziele literackim, filmowym i w muzyce

Kryteria sukcesu dla ucznia:

- porównuje i analizuje scenę podnoszenia plakatu Stalina z filmu Skolimowskiego z fragmentami dramatu Mickiewicza
- charakteryzuje muzykę Krzysztofa Komedy, wskazuje cechy jazzu
- wyraża swoją opinię na temat rodzajów buntu w różnych dziedzinach sztuki

Metody kształcenia: mini-wykład, dyskusja, refleksja, metoda ekspresji twórczej

Formy pracy: nagrania audio i video, utwór literacki, film dokumentalny

Materiały dydaktyczne: -nagrania z muzyką Krzysztofa Komedy –
album *Muzyka Krzysztofa Komedy vol. 1-4*
-film *Ręce do góry*, reż. Jerzy Skolimowski, 1967 –
wybrane fragmenty
-*Dziady cz. III*, Adam Mickiewicz
-dostęp do Internetu
-odtwarzacz muzyki (opcjonalnie)
-odtwarzacz płyt DVD (opcjonalnie)
-załączniki nr 1 i 2

Teksty kultury: -*Ręce do góry*, reż. Jerzy Skolimowski, 1967
-*Dziady cz. III*, Adam Mickiewicz
-*Muzyka Krzysztofa Komedy vol. 1-4*

Tok lekcji:

Sugestia: W czasie wszystkich samodzielnych notatek uczniów nauczyciel może odtwarzać muzykę Krzysztofa Komedy z albumu nagranych w tym samym roku, co film Jerzego Skolimowskiego, czyli w 1967 r. Sam album *Muzyka Krzysztofa Komedy vol. 1-4* wydany został w formie czterech płyt winylowych już po śmierci kompozytora, w 1974 roku. Muzykę można odtworzyć z płyty lub skorzystać z nagrań w sieci (np. [nagranie na portalu YouTube](#))

1. Uczniowie oglądają fragment filmu Jerzego Skolimowskiego *Ręce do góry*. Fragment dostępny jest na oficjalnym kanale [Studia filmowego Kadr](#). Uczniowie zapisują w zeszycie własne, luźne skojarzenia z obrazem.
2. Nauczyciel przedstawia tło historyczne filmu.
Scena, którą uczniowie obejrzeni, stała się powodem wyjazdu reżysera z kraju. Film nie został dopuszczony do wyświetlania w kinach i przeleżał 14 lat na półce. Powodem był obraz Stalina z podwójną parą oczu. W roku 1967 w Polsce rządziła władza komunistyczna i mimo, że był to już czas po śmierci Stalina (1953), kult jednostki nadal był żywy. Scena z filmu Skolimowskiego została odebrana przez władze jako akt buntu reżysera przeciwko komunizmowi (załącznik 1). Warto również zwrócić uwagę na przydomki bohaterów. Pochodzą one od marek samochodów: Alfa, Romeo, Opel, Wartburg i Zastawa. Nazwy są znaczące, ilustrują, kto poświęcił swoje ideały dla sukcesu

zawodowego w PRL-u: im bardziej ekskluzywna marka samochodu, tym wyższy status społeczny bohatera. Zastawa wzięła winę na siebie, uratował przyjaciół, ale został wydalony ze studiów. Jako jedyny jest wierny swoim ideałom, ale też złamany przez system.

3. Nauczyciel pyta uczniów o ich zdanie na temat dziejów filmu i samej sceny.
  - W jaki sposób scena z filmu łączy się z postawą buntu?
  - Czy postanowienie Skolimowskiego dotyczące wyjazdu z kraju po tym, jak nie uzyskał zgody na projekcję filmu, było wyrazem buntu?
  - Czy Wasze refleksje zapisane w zeszycie po obejrzeniu sceny łączą się z tematyką buntu? Jeśli tak – to w jaki sposób?
  - Czy umiecie podać współczesne przykłady buntu, który jest lub był wyrazem walki o własne wartości? O jakie wartości walczą bądź walczyli przywołane przez Was postaci lub osoby?
4. Uczniowie oglądają fragment Akademii Polskiego Filmu na temat dzieła Skolimowskiego. Jest to wypowiedź Witolda Sobocińskiego, który debiutował w filmie *Ręce do góry* jako operator. Uczniowie zwracają uwagę na pojawiające się sceny z filmu Skolimowskiego oraz na muzykę w tle.

Pierwsza scena filmowa przedstawia jednego z bohaterów oblepionego gipsem. Mężczyzna ma reprezentować zarówno orła, jak i krzyż. Nauczyciel zwraca uwagę na tę scenę i pyta, czy uczniowie znają inne dzieło, w którym pojawiają się te symbole (orzeł i krzyż). Jeśli uczniowie nie odszukają nawiązania, nauczyciel odnosi się do III cz. *Dziadów* Adama Mickiewicza i prosi o wskazanie scen, w których pojawiają się symbole orła i krzyża. Uczniowie powinni wskazać na *Małą Improwizację* i *Widzenie Księdza Piotra*. Nauczyciel sięga do przywołanych fragmentów i pyta uczniów, w jakim ujęciu można mówić o buncie w utworze Mickiewicza. Zadaje też pytanie: czy w postawie mesjanistycznej przejawia się bunt czy nie? Uczniowie zapisują wnioski w zeszycie. Powinny pojawić się takie refleksje, jak: indywidualizm Konrada, niezgoda na ciemnienie Polaków przez cara, bunt wobec Boga, skrucha i pokora w widzeniu Księdza Piotra, mesjanizm.

Witold Sobociński w swojej wypowiedzi przywołuje scenę nawiązującą do Holokaustu. Nauczyciel pyta uczniów:

- jak odczytują scenę pojawiających się świec?

- jak rozumieją wypowiedziane po kolei pojedyncze słowa?
  - czy taki obraz filmowy dotyczący zagłady Żydów jest dla nich formą niezgody na zło w świecie, buntem wobec przemocy?
- Uczniowie zapisują wnioski w zeszycie.

5. Nauczyciel opowiada, że muzykę do filmu Skolimowskiego stworzył Krzysztof Komeda, jeden z najwybitniejszych muzyków jazzowych. Komeda w swoim krótkim życiu współpracował z wybitnymi polskimi reżyserami, takimi jak Roman Polański, Jerzy Skolimowski czy Janusz Morgenstern (załącznik 2). Nauczyciel wyjaśnia, że jazz jako gatunek muzyczny charakteryzuje się dużą swobodą, istotną rolą improwizacji, wolnością w interpretacji, indywidualizmem. Uczniowie słuchają fragmentu muzyki Komedy, koncentrując się już tylko na niej. Po kilku minutach zapisują odpowiedzi na pytania nauczyciela:
- czy według Ciebie muzyka jazzowa może wyrażać postawę buntu?
  - czy w cechach jazzu (indywidualizm, improwizacja, wolność, swoboda w formie) widzisz związek z romantycznym dziełem Mickiewicza?
6. Podsumowanie. Nauczyciel prosi o odpowiedź na pytanie zawarte w temacie lekcji: czy bunt ma zawsze tę samą twarz? Zachęca uczniów do porównania trzech postaw:
- buntu w filmie Skolimowskiego (scena ze Stalinem i losy filmu)
  - buntu w literaturze (*Dziady* cz. III A. Mickiewicza)
  - buntu w muzyce (jazz i twórczość Krzysztofa Komedy)
- Chętni uczniowie zabierają głos.

- Zadanie domowe** (do wyboru):
1. Wyszukaj ciekawe informacje na temat Nowej Fali w kinematografii. Przygotuj wypowiedź/prezentację na ten temat.
  2. Zapoznaj się z muzyką Krzysztofa Komedy. Przygotuj wypowiedź/prezentację na ten temat.
  3. Napisz esej o roli buntu w życiu człowieka. Wykorzystaj poznane na lekcji dzieła.

Załącznik nr 1

Perypetie *Rąk do góry* stały się mimo woli ilustracją zygzaków naszej współczesności. Etap pierwszy to połowa lat 50.: era, do której odwołuje się fabuła filmu. Etap drugi to schyłek lat 60., kiedy film się urodził i zamarł w powiciu. Następnie rok 1981: zakaz wyświetlania został uchylony, autor dokręcił prolog. (...) Ponieważ ów prolog zdążył się zdezaktualizować, zrezygnowano zeń teraz, przywracając filmowi z r. 1967 ówczesną jednorodność stylistyczną. Zobaczyć obec-

nie (...) scenę sądu nad piątką ZMP-owców, obwinionych o sabotaż w związku z wadliwie wykonanym portretem Stalina – to wiele sobie przypomnieć. Owa demoralizująca lekcja strachu i oportunistycznego zaciągnięcia na życiowej drodze bohaterów. Zatrzaśnięta w wagonie towarowym, który nigdzie nie jedzie, grupa pokoleniowa odbywa jakby (...) spowiedź z grzechu zdrady wobec niegdysiejszych ideałów, z ułatwionych karier.

Władysław Cybulski, *Zapiski kinomana* – „Ręce do góry”, „Dziennik Polski” 1985, nr 57

Nie podano mi w 1967 żadnych argumentów przeciw filmowi. Nie powiedziano, dlaczego zostaje wstrzymany przez cenzurę (...). Ubiegając się o wprowadzenie filmu, zagrałem najmocniejszą kartą – że dopóki nie wyjaśni się sprawa *Ręk do góry*, nie będę pracował w kraju. Nie przypuszczałem jednak, że tak to się skończy, jak się skończyło. (...) Motywy dokrętek są proste. Wybierając obecny kształt filmu, widziałem go jako dziennik, zapis przeszłości i tego, co się działo obok mnie w kwietniu 1981 r. Wydawało mi się, że tylko forma dziennika może coś przynieść. Jest to najszczęśliwszy film, jaki w życiu wykonałem.

Jerzy Skolimowski, *Po 14 latach znów „Ręce do góry”*, Jerzy Skolimowski – rozmowa z Anną Kościelak, „Głos Wybrzeża” 1981, nr 186

Załącznik nr 2 Krzysztof Komeda był jednym z pierwszych muzyków jazzowych w Polsce, którzy w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych dwudziestego wieku tworzyli muzykę do filmów. Podobny trend był obecny także w kinematografii światowej, choć w Polsce wynikał on z nieco innych pobudek niż na Zachodzie. Jednak to właśnie muzyka filmowa stała się dla Komedy przepustką do Europy Zachodniej, a następnie do Hollywood.

Kompozycje filmowe stanowiły istotną część twórczości Komedy jako muzyka jazzowego. Kluczową rolę odegrał tu Roman Polański, który w 1958 roku zaproponował mu stworzenie muzyki do etiudy studenckiej *Dwaj ludzie z szafą*. Od tego momentu kariera Komedy jako kompozytora muzyki filmowej nabrała rozmachu – współpracował później również z Andrzejem Wajdą, Januszem Morgensternem, Jerzym Skolimowskim czy duńskim reżyserem Henningiem Carlsenem. za: [Jazzman w świecie kina. Przypadek Krzysztofa Komedy](#), Biblioteka Narodowa.

konspekt lekcji szkoła średnia

ORGANIZATORZY:

 Kraków

kbf:

RMF
CLASSIC

FMF.FM